

SámiSosterin Ristenrauna Magga: Kylästelykulttuuri kunniaan

Saamelaisten sosiaalisen aseman, terveyden ja hyvinvoinnin edistäjäyhdistyksen, SámiSoster ry:n eläkkeelle jäävä toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga kehottaa välittämään toisista. Vanhalla ihmisellä on saamelaisessa kulttuurissa hyvin arvostettu asema.

Ristenrauna Magga pysähtyi kertomaan työstään alkuperäiskansojen parissa joulun alla Helsingissä.

– SamiSoster ry:n toiminnan myötä on luotu tapa toimia, tuoda saamelaisten asioita esille ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tämä on ollut tärkeää myös saamelaisille itselleen, Magga kuvailee.

– Parasta on ollut saamelaisten oma palaute. Se ilo, jota huomioiduksi ja kuulluksi tuleminen on saanut aikaan. Kun kielivähemmistöön kuuluva ei osaa selittää asiaansa, ei hän myöskään tule ymmärretyksi viranomaisissa. Esimerkistä käy lääkarissäkäynti: lääkäri sanoo, että hoidetaanhan me kaikki taudit. Tämä on tietenkin totta, mutta ensin täytyy tietää, mikä vaiva ihmisellä on. Ilman yhteistä kieltä se ei välttämättä onnistu ja näin perusteellisempi oireiden selvitys jää helposti tekemättä.

– Nykyisin saamelaisten lainsäädännöllinen asema on vahva, jo perustuslaista lähtien. Suomi on ratifioinut useita kansainvälisiä sopimuksia ja kansainvälisten sopimusten valvontaelimet kerrasta toiseen ovat todenneet saamelaisten aseman kohentuneen selvästi nimenomaan sosiaali- ja terveystalveluissa. Siitä olen kovin iloinen, kertoo Magga.

Saamelaisista yli puolet asuu muualla kuin pohjoisen kotiseutualueella. Yhä enemmän saamelaisiin ikäihmisiin törmätään täällä etelässä, toteaa Magga helsinkiläisen hotellin aulassa, jossa haastattelu tehtiin.

– Sinä päivänä kun lääkäri tai hoitaja ei ymmärrä mitä potilas puhuu, herää kysymys, mistä otetaan se saamenkielen tulkki. Olen nostanut saamenkielen etätulkkausten kehittämisen esille, sillä sen tarve voi tulla esiin missä tahansa Suomessa.

Saamelaisten muistisairaiden arjen avuksi

Kohdatessani muistisairaita ikäihmisiä, olen huomannut, että vaikka saamelainen poromies olisi jo niin muistamaton, ettei tunnista läheisiäänkään, tietää hän kuin nakutettu, mitä porojen kanssa

Parasta on ollut saamelaisten oma palaute. Se ilo, jota huomioiduksi ja kuulluksi tuleminen on saanut aikaan.

tulee kuhunkin vuoden aikaan tehdä. Poronhoidolliset työt eri vuoden aikojen mukaan ovat sisäänrakennettuina näissä ihmisissä. Kesällä, kun porot alkavat kokoontua merkitään vasat. Elokuussa pitää lähteä hilloja keräämään, marraskuussa poroja teurastamaan jne. Hoitaja/ihminen, joka ei näitä tiedä, ei voi ymmärtää, missä maailmassa potilas elää ja mitä puhuu, miksi on levoton tai minne on menossa.

– Tässä yksi syy siihen, että käynnistimme Muittohallat -projektin: jotta saamelaisten muistisairaiden erityistarpeet tulisivat huomioiduksi. Projekti on yksi viidestä RAY:n Eloisa ikä-avustusohjelmassa mukana olevasta muistisairaiden parissa tehtävästä kehityshankkeesta. Selkeästi on noussut esille, että muistisairaana läheisillä tiedon tarve on valtava, mutta he eivät halua tulla luennoille tai seminaareihin. Niinpä tarjomme tukea toiminnallisten työpajojen muodossa: tehdään käsitöitä, laitetaan yhdessä ruokaa ja samalla jutustellaan, miten arki muistisairaana kanssa sujuu, miltä se tuntuu tai miten arkea voisi sujuvoittaa. Vapaamuotoisemmassa tunnelmassa on helpompi puhua.

On tarve koota kulttuurisensitiivinen työkalupakki muistisairaana itsensä, omaisten ja hoitohenkilökunnan tueksi. Työkalupakissa otetaan huomioon kulttuuriset erityispiirteet, tavat ja tottumukset, läheinen suhde luontoon ja vuodenaikojen suuri merkitys samoin kuin oman kielen, perheen ja suvun merkitys.

lääkärit arvostetaan

Vanhalla ihmisellä on saamelaisessa kulttuurissa hyvin arvostettu asema. Arvostus näkyy siinä, että vanha ihminen on mukana kaikessa arjen touhussa. Esimerkiksi poronhoitoyhteisössä, jossa itse olen kasvanut, vanhat ihmiset ovat mukana niin kauan kuin tolpillaan pysyvät. Poronhoito sitoo ihmiset yhteisöön, ja tekee tarpeelliseksi: vanhuksella on kokemusta, tietoa ja taitoa, jota siir-

tää nuoremmilleen. Vanhojen ihmisten tehtävänä on aina ollut opettaa lapsia ja lapsenlapsia tekemään poronhoitotöitä.

Monipuolista yhteistyötä myös yli valtion rajan

– Pohjoismainen yhteistyö saamelaisalueella on monentasoista: ihmisten välistä, järjestöjen ja viranomaisten välistä. Mielestäni järjestöjen välinen työ on joustavaa ja ihmistä lähellä. Sen näen tärkeimpänä. Kunta-järjestöyhteistyötä olemme opetelleet ja oppineet. Parhaiten onnistuvat sellaiset hankkeet, joissa kunta on alun suunnittelusta alkaen mukana, ja jotka toteutetaan tarvelähtöisesti. Kunnassa ns. perustyötä tekevät tietävät asukkaiden tarpeet parhaiten. Sujuva yhteistyö heidän kanssaan on kaiken a ja o.

Hyödyllistä työssä opittua?

Pohjois-Suomen osaamiskeskuksen POSKEN kanssa on kehitetty tukirakennetta kehittämistyölle. Projektityön haasteena on aina, mitä ja miten dokumentoidaan. Päiväkirjan pitäminen; konkreettisten arkisten asioiden kirjaaminen auttaa. Projektityöntekijä sokeutuu helposti omalle työlleen, on niin lähellä, ettei näe. Tähän lääkkeeksi käytämme ”ristiin lukemista”, arvioimme toinen toistemme töitä. Näin saadaan etäisyyttä ja pystytään ulkopuolisempaan näkemykseen.

Toimintatavaksi on myös vakiintunut, että istutaan yhdessä kunnan kanssa ja suunnitellaan projekti johonkin tarpeeseen tai kunnan puolelta kerrotaan, että tarvetta tällaiselle tai tuollaiselle olisi. Verkostoituminen myös muiden järjestöjen ja toimijoiden kuuluu toimintatapoihimme.

Netti lyhentää matkaa

Hauska tapaus oli, kun Microsoftilta **Mikael Junger** otti yhteyttä ja ehdotti

yhteistyötä. Yhteydenotosta käynnistyi parin vuoden projekti, jossa ikäihmisiä rohkaistiin ja opetettiin kädestä pitäen tietokoneen käyttöön. Pienellä vaivalla saatiin paljon hyvää aikaan. Oli iso helppous arkeen, kun ihmiset uskaltivat käyttää pankkipalveluja, Kari-gasniemen kylätalolla oli nettipiste, jonne sai tulla neuvontaan, ohjelmat ja tietokoneet tulivat Microsoftilta. Projektissa auttoi vapaaehtoisena yksi nuori kyläläinen kiertäen antamassa ”tukiope- tusta” kodeissa. Ne, jotka eivät uskaltaneet ottaa kotiinsa tietokonetta, saattoivat käydä SámiSosterin toimistolla kokeilemassa tietokoneen käyttöä. TV-ohjelmakin siitä tehtiin: netti lyhentää matkaa. Jälkikäteen tiedotustilaisuudessa Junger kertoi ihailleensa sitä tapaa, jolla projektiin ryhdyttiin: nopea päätös ja hihat heilumaan, ilman monimutkaisia kommervenkkejä. Se on meidän tapa tehdä, kertoo Ristenrauna Magga hymyillen.

Uskaltakaa välittää

– Yhteiskunta on muuttunut, ja välittäminen toinen toisista vähentynyt. Yksinäisyys näkyy kodeissa ja palvelutaloissa. Toisesta välittäminen ei ole toisen asioihin sekaantumista, sen viestin haluaisin nostaa laajasti esille. Käykää kylässä toistenne luona! Sen voisi nostaa päivittäiseksi tekemiseksi. Välittämistä ja uskallusta, siinä kaksi asiaa, joiden toivoisin sieltä vanhoista ajoista palaavan tähän päivään ja nyky-yhteiskuntaan, Magga tiivistää. ●

SámiSoster ry

- Perustettu vuonna 1997, jäsenmäärä 150 toiminta-alue valtakunnallinen ja saamelaisalue.
- Suomen ainoa saamelaisten sosiaali- ja terveysalan järjestö.
- Tehtävänä saamelaisten kielellisten, kulttuuristen ja omakielisten palvelujen tarpeen esille nostaminen.